

Sygn. akt I UK 178/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 września 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 6 grudnia 2017 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w P. z 7 grudnia 2016 r. oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przyznał K. P. prawo do emerytury od 22 lutego 2016 r.

Pozwany decyzją z 21 kwietnia 2016 r. a potem decyzją z 16 maja 2016 r. odmówił wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury wobec nieudowodnienia 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Do zatrudnienia w szczególnych warunkach nie uznał pracy na stanowisku traktorzysty w S. w B. od 15 czerwca 1973 r. do 2 stycznia 1990 r.

Sąd Okręgowy oddalił odwołanie ubezpieczonego. Ustalił, że wnioskodawca wykonywał prace polowe od wiosny do jesieni, a w okresie zimowym głównie zajmował się transportem. Pracodawca 25 października 2007 r. wystawił ubezpieczonemu świadectwo wykonywania pracy zaliczonej do pierwszej kategorii zatrudnienia. Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca przez maksymalnie 6 miesięcy w każdym roku kalendarzowym (6 miesięcy x 17 lat = 102 miesiące, tj. ponad 8 lat) wykonywał prace kierowcy ciągnika wykonując usługi transportowe, to jest prace z wykazu A, dział VIII „W transporcie i łączności”, poz. 3 „Prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych” do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W pozostałym okresie wykonywał pracę kierowcy ciągnika – traktorzysty, wykonując typowe prace polowe, które nie podlegają zaliczeniu do okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny uwzględniając apelację ubezpieczonego stwierdził, że w sprawie należy mieć na uwadze § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z § 2 rozporządzenia z 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia, z których wynika, że przeniesienie traktorzystów z działu rolnictwa do transportu nie miało na celu pozbawienia tej grupy zatrudnionych uprawnień emerytalnych z tytułu pracy w szczególnych warunkach w związku z pracą w rolnictwie. Ustęp 2 § 19 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. rozszerza katalog prac wykonywanych w szczególnych warunkach o prace, które dotychczas były zaliczane do I kategorii zatrudnienia, poprzez zagwarantowanie dotychczasowych uprawnień. Rozporządzenie z 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia, do którego odwołuje się § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., weszło w życie 1 stycznia 1980 r. Dlatego z

mocy § 9 rozporządzenia z 4 maja 1979 r. należy sięgać do jeszcze wcześniejszych przepisów, czyli do rozporządzenia z 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia. Na podstawie tego rozporządzenia prace traktorzystów pierwotnie zostały wymienione w wykazie określającym I kategorię zatrudnienia w dziale XVII Rolnictwo i leśnictwo. Stąd też wykonywanie przez skarżącego pracy traktorzysty w rolnictwie do 31 grudnia 1979 r. należało zaliczyć do prac w szczególnych warunkach w rozumieniu § 4 w związku z § 19 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. W rozporządzeniu z 4 maja 1979 r. prace traktorzystów (kierowców ciągnika) łącznie z kierowcami pojazdów gąsienicowych przeniesiono do działu transportu, to jednak w § 2 wskazano, że prace wymienione w załączniku do rozporządzenia podlegają zaliczeniu do pierwszej kategorii zatrudnienia bez względu na podporządkowanie resortowe zakładu pracy, jeżeli pracownik wykonywał te prace stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku. Skoro zatem traktorzyści do dnia wejścia w życie rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. byli zaliczani do I kategorii zatrudnienia niezależnie od branży, to ich praca z mocy § 19 ust. 2 winna być kwalifikowana jako praca w szczególnych warunkach w rozumieniu § 4 rozporządzenia, także z tytułu pracy w rolnictwie. Przeniesienie w rozporządzeniu z 4 maja 1979 r. traktorzystów z działu rolnictwa do działu transportu, nie wyłączało tych pracowników z grona uprawnionych do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z powodu wykonywania prac rolniczych, zarówno w dacie obowiązywania tego rozporządzenia, jak i po jego uchyleniu, a to w związku z § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. Przeniesienie traktorzystów do działu transportu, jak się wydaje, było następstwem zmian przepisów dotyczących bezpieczeństwa na drogach publicznych (...). W dziale VIII poz. 3 wykazu A do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. chodzi o pracę traktorzystów wykonujących również prace w rolnictwie (w polu), podobnie jak kombajnistów pracujących co do zasady przy pracach polowych. Kierowcy kombajnów, pojazdów gąsienicowych kierujących pojazdami wolnobieżnymi tylko okazjonalnie poruszają się po drogach publicznych (z pola do bazy, z bazy na pole). Dlatego też zamieszczenie traktorzystów (kierowców ciągników) kombajnistów, kierowców pojazdów gąsienicowych w dziale dotyczącym transportu związane jest wyłącznie z tym, że

tego rodzaju prace regulowane są przepisami prawa o ruchu drogowym. Zamieszczenie traktorzystów w wykazie A, jako pracy w szczególnych warunkach wiązało się nie tylko z tym, że praca ta wymagała szczególnej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo na drogach (zwłaszcza jako związana z okazjonalnym poruszaniem się po drogach publicznych), ale również dlatego, że praca ta była pracą o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznej uciążliwości (hałas oraz przenoszenie drgań pojazdu na organizm pracownika), o której mowa w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa materialnego – art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS oraz § 1 i § 4 ust. 1 oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z wykazem A dział VIII pkt 3 zawartym w załączniku do rozporządzenia przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że praca kierowcy ciągnika polegająca na wykonywaniu m.in. prac polowych w przedsiębiorstwie branży rolniczej jest pracą w warunkach szczególnych, mimo iż nie jest wykonywana w „transporcie i łączności”. Skarżący wniósł o zmianę wyroku i oddalenie apelacji odwołującego ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, zasądzenie kosztów i orzeczenie o zwrocie dotychczas spełnionego świadczenia od 22 lutego 2016 r.

Odwołujący się wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej a także wniosku o zwrot dotychczas spełnionego świadczenia oraz o zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut skargi uzasadnia uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Nie można zgodzić się z wykładnią, że praca traktorzysty zaliczana uprzednio do pierwszej kategorii zatrudnienia może być wedle przepisów obowiązującego rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. kwalifikowana jako praca w szczególnych warunkach w transporcie, czyli ujęta w wykazie A, dział VIII pkt 3.

Sąd Najwyższy w składzie powiększonym rozpoznał zagadnienie prawne przedstawione przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wnioskiem z 8 marca 2019 r. o treści: *Czy pracę kierowcy ciągnika (traktorzysty) w rolnictwie przypadającą w okresie obowiązywania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. z 1956 r. Nr 39, poz. 176 ze zm.), wymienioną pod poz. 1 w dziale XVII w wykazie prac wykonywanych w warunkach szkodliwych dla zdrowia, uprawniających do zaliczenia do pierwszej kategorii zatrudnienia załączonym do tego rozporządzenia, uwzględnia się przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.), na podstawie § 19 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.) oraz § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. z 1979 r. Nr 13, poz. 86 i z 1981 r. Nr 32, poz. 186)?*

Sąd Najwyższy w uchwale z 8 sierpnia 2019 r. (III UZP 3/19) stwierdził, że „Pracy traktorzysty w rolnictwie wykonywanej w okresie obowiązywania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39, poz. 176 ze zm.) nie uważa się za okres zatrudnienia w szczególnych warunkach, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.)”.

Nie ma jeszcze pisemnego uzasadnienia uchwały, niemniej można stwierdzić, że § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. nie pozwala zaliczyć do pracy w szczególnych warunkach poprzedniej pracy traktorzysty. Choć praca traktorzysty była zaliczana do pierwszej kategorii zatrudnienia na podstawie rozporządzenia z 10 września 1956 r., to w rozporządzeniu z 4 maja 1979 r. nie była zaliczana do pierwszej kategorii zatrudnienia i w konsekwencji nie należy do prac, które regulacja § 19 ust. 2 obecnego rozporządzenia pozawala uznać za

prace wykonywane w szczególnych warunkach. Wykaz do rozporządzenia z 4 maja 1979 r. nie wymieniał już traktorzystów, natomiast w dziale VIII „W transporcie i łączności” wymieniał pracę kierowców ciągników lub pojazdów gąsienicowych. Tylko prace, które były uznawane nadal w rozporządzeniu z 4 maja 1979 r. za prace z pierwszej kategorii zatrudnienia uważa się za prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszej emerytury na podstawie obowiązujących przepisów.

W sprawie decydują więc przepisy rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., które do pracy w szczególnych warunkach zaliczają pracę kierowców ciągników. Jest to inny rodzaj pracy niż praca traktorzysty przy pracach polowych (wyrok Sądu Najwyższego z 17 maja 2018 r., I UK 137/17). Ustalenie uprawnień emerytalnych następuje na podstawie przepisów obowiązujących w dacie zgłoszenia wniosku o świadczenie emerytalne. Za właściwą uznano zatem wykładnię przedstawianą w wyrokach Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2018 r., I UK 497/16, z 18 stycznia 2018 r., I UK 522/16, z 14 czerwca 2018 r., II UK 188/17.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.).